

Крупка І.Я. Принципи і суттєві обмеження інформаційного забезпечення інвестиційної діяльності підприємства / І.Я. Крупка, Я.Д. Крупка //Наукові записки Тернопільського держ. педагог. університету ім. В.Гнатюка. Серія «Економіка». Випуск 11. – Тернопіль: ТДПУ, 2002 – С. 144-146.

Ярослав Крупка, Ірина Крупка

**ПРИНЦИПИ І СУТТЄВІ ОБМЕЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ПІДПРИЄМСТВА**

В сучасних умовах основною рушійною силою у здійсненні і розширенні вітчизняного підприємництва стає власник, інвестор, який вкладає кошти у виробничо-комерційну та інші види діяльності з метою одержання прибутку чи інших вигод. Це вимагає переорієнтації обліку для найбільш повного забезпечення основних споживачів достовірною і оперативною Інформацією, Якщо раніше система обліку і аналізу була зорієнтована в основному на управлінські структури, державну статистику, податкове законодавство, то на даний час головним споживачем обліково-аналітичної інформації вважається власник, інвестор.

При цьому облік та фінансова звітність повинні ґрунтуватися на таких нових важливих принципах як доречність, повне висвітлення, обачність, переважання сутності над формою та інших.

Донедавна українська обліково-інформаційна система, трансформована без суттєвих змін ще з радянських часів, була незрозумілою для іноземного інвестора. З практики можна навести багато прикладів, коли іноземні інвестори, що здійснили вкладення капіталу в українські підприємства, вимагали ведення обліку та складання звітності за методикою і стандартами, що застосовуються у їх країнах. Треба врахувати, що такі спільні підприємства повинні вести облік і складати звітність ще й за вітчизняною методикою. Звичайно, що одночасне ведення обліку і

звітності за кількома паралельними системами не є оправданим, призводить до дублювання, додаткових витрат на ведення обліку.

При цьому порушується найбільш суттєве обмеження, що впливає з основоположних концепцій і принципів бухгалтерського обліку: зиск від облікової інформації для осіб, які приймають рішення, має бути вищим, ніж витрати на одержання цієї інформації. Співвідношення "витрати-результат" в інформаційній сфері вважається як одна з найбільш важливих характеристик облікової інформації.

Всеохоплююче обмеження "вигода вище від витрат" дозволяє встановити глибину облікової інформації, необхідний ступінь деталізації облікових і звітних даних щодо об'єкта дослідження. Однак деякі автори вважають дане обмеження нереальним. Глен А.Велш, Даніель Г. Шорт, наприклад, розцінюють дану концепцію як економічно розумну, проте важку для реалізації в практиці через неможливість точного виміру як витрат, так і результатів [1:149]. Качалін В.В. називає дану концептуальну основу фінансового обліку "досить туманною", оскільки вигоди користувачів важко відобразити у кількісному вимірі [3:34],

Відомі економісти Б.Нідлз, Х.Андерсон, Д.Колдуелл вважають основною перешкодою, яка не дозволяє реально оцінити ефективність облікової інформації те, що готують інформацію і несуть затрати по ній одні користувачі, тоді як вигоди від її використання одержують інші [4:119]. Це стосується, насамперед, інформації, пов'язаної з інвестиційною діяльністю. З одного боку, підприємство (фірма) готує і через публічну звітність розкриває інформацію про свою діяльність з метою пошуку потенційних інвесторів, з іншого боку, воно може використовувати "чужу інформацію" для визначення ефективних напрямів фінансового інвестування при формуванні власного інвестиційного портфеля.

Колись у вітчизняній практиці були спроби оцінити облікову інформацію з допомогою вартісних показників, розробити методику визначення ефективності інформації зіставленням доходів і витрат, Однак,

через неможливість реальної оцінки інформації дані методики не знайшли практичного застосування. На нашу думку, було б несправедливо недооцінювати згадане основоположне обмеження "вигода вище від витрат". Відступ від даного принципу може призвести до появи надлишкової, непотрібної інформації, яка не впливає на прийняття рішень, або дублюється у різних варіаціях.

Ще одним дуже важливим обмеженням в обліку є суттєвість інформації. Воно близьке до попереднього і означає обмеження порогу визнання Інформації. Вважається, що статті і суми, які мають невелике значення, хоч і відображаються в обліку, не повинні показуватися окремими позиціями у звітності. Це зумовлено тим, що така інформація є несуттєвою, вона не може впливати на обґрунтування рішень.

Міжнародні стандарти обліку об'єднують ознаки суттєвості, своєчасності і можливості використання для прогнозування у єдиний принцип - доречність. Під доречністю розуміється здатність інформації впливати на рішення, що приймаються на її основі.

У вітчизняній практиці цей принцип не вважався пріоритетним. Не згадується про суттєвість облікової інформації і в Законі України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні". Разом з тим, в затверджених Положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку, зокрема в П(С)БО 1, даються застереження щодо необхідності розкриття у фінансовій звітності лише суттєвої інформації, відсутність якої може вплинути на прийняття рішень користувачами інформації.

У сфері інвестиційної діяльності дуже важко встановити межу визнання інформації. Це зумовлено тим, що в обліку і публічній звітності повинна бути подана різнобічна інформація, що характеризує об'єкт інвестування принаймні з трьох позицій: А) з позиції інвестиційної привабливості; Б) наявних інвестиційних ресурсів і витрат; В) для визначення ефективності інвестиційних вкладень.

Це означає, що в обліку і аналізі повинна формуватися інформація за

такими напрямками:

- оцінка прибутковості, ринкової активності, майнового і фінансового стану підприємства (з позиції А);

- наявності і руху необоротних активів, доходів, витрат і результатів інвестиційної діяльності (з позиції Б);

- грошових потоків (в першу чергу, прибутку, амортизації) з метою контролю повернення інвестованих коштів (з позиції В).

Отже, для прийняття рішень в інвестиційній сфері може використовуватися, практично, весь обсяг обліково-аналітичної інформації, що стосується як операційної виробничо-комерційної діяльності, фінансових операцій, так і суто інвестиційної сфери для встановлення структури і обсягів реальних капітальних вкладень і фінансових інвестицій, джерел їх фінансування, інших доходів і витрат від операцій з необоротними активами.

Ще одним обмеженням, яке застосовується при формуванні і розкритті облікової інформації, є принцип консерватизму. Його прихильники вважають, що при формуванні правдивої інформації про діяльність і фінансовий стан підприємства особливу увагу необхідно надавати уникненню переоцінки активів і доходів та недооцінки зобов'язань і витрат.

Даний принцип своїм корінням походить з більш консервативної європейської бухгалтерської школи (Німеччина, Франція). На користь консерватизму в бухгалтерській справі висувається ряд аргументів, зокрема:

а) песимізм бухгалтерів нейтралізує надмірний оптимізм власників, інвесторів, менеджерів;

б) завищення прибутків і оцінки майна є більш небезпечним для власників фірм, ніж недооцінка прибутковості. Іншими словами, наслідки, що можуть мати місце в результаті збитковості, банкрутства, є більш серйозними, ніж заниження прибутків. Тому не можна використовувати одні і ті ж принципи і правила для визначення і відображення прибутків і збитків;

в) для бухгалтера є доступними більші обсяги інформації, ніж для

інвесторів і кредиторів. До того ж, у звітність можуть бути включені дані, які пізніше виявляться неправильними. З іншого боку, у звіт може бути не включена правильна інформація. З цієї позиції консерватизм полягає в тому, що санкції за помилки в бухгалтерській звітності повинні бути більш серйозними, ніж за неповне розкриття інформації.

В американській бухгалтерській практиці принцип консерватизму не знайшов широкого визнання. Деякі автори твердять, що консерватизм призводить до заниження результатів діяльності у звітності, суперечить принципів релевантності (доречності) інформації, а тому його не повинно бути в теорії обліку [5:103]. Вони вважають, що свідоме заниження результатів за даними обліку може призвести до невдалих рішень, так само, як і їх завищення.

Тривалий час не знаходив застосування принцип консерватизму і у вітчизняній обліковій практиці. На нашу думку, це було зумовлено такими причинами:

- 1) традиційною схильністю вітчизняних управлінців до "прикрашання" результатів діяльності і приховування ознак безгосподарності;
- 2) свідомим завищенням результатів є переоцінка активів, заниження витрат) з метою створення відповідної бази для виплати премій, заохочень, дивідендів;
- 3) однобоким підходом податкових органів до результативності, які при перевірці підприємств, діють за принципом "можливого заниження доходів і завищення витрат";
- 4) ігноруванням даного принципу при визначенні деяких методологічних засад вітчизняного обліку, зокрема, відсутність фондів знецінення активів, страхових джерел, резерву сумнівних боргів та інших засобів страхування діяльності.

Відповідно до Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" у даний час одним з найважливіших принципів обліку вважається принцип обачності, тобто застосування в бухгалтерському

обліку методів оцінки, які повинні запобігати заниженню оцінки зобов'язань та витрат і завищенню оцінки активів і доходів. За своєю сутністю даний принцип відповідає прийнятому у міжнародній практиці принципу консерватизму.

У міжнародних стандартах обліку принцип обачності разом з принципами повноти, правдивості, нейтральності, превалювання сутності над формою, характеризує таку основну якісну характеристику як достовірність інформації. Достовірною вважається інформація, яка не містить помилок та упереджених суджень.

Впровадження в життя принципу обачності дозволить за даними обліку і фінансової звітності більш реально оцінювати майно і активи підприємства, визначати ступінь їх ліквідності, не допускати безнадійної заборгованості. У підсумку, це повинно підвищити довіру потенційних інвесторів до публічної інформації, на підставі якої оцінюється ступінь інвестиційної привабливості підприємств.

Література

1. Велш Глен А., Шорг Деміел Г. Основи фінансового обліку/ Пер. з англ. О.Мінін, О.Ткач,- К.: Основи, 1997 - 943 с.
2. Голов С.Ф., Єфіменко ВЛ. Фінансовий та управлінський облік - К.: ТОВ "Автоінтерсервіс", 1996 - 544 с.
3. Качалин В.В, Финансовый учет и отчетность в соответствии со стандартами СААР. – М: Дело, 1998, - 452 с.
4. Нидлз Б. и др. Принципи бухгалтерского учета./ Б.Нидлз. Х.Андерсон. Д.Колдуелл: Пер. с англ./ Под ред. Я.В.Соколова 2-е изд. - М.: Финансы и статистика, 1993.- 496 с.
5. Хендриксен З.С. Ван Бреда М.Ф. Теория бухгалтерского учета: Пер. с англ./ Под ред. проф. Я В .Соколова - М: Финансы и статистика. 1997. - 576 с.